

คอลัมน์ “หอคอยส่องโลก”

Financial Day ฉบับวันพุธที่ 10 กรกฎาคม 2539

อาจารย์ป่วยกับธนาคารแห่งประเทศไทย

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

เมื่อเกิดเหตุวิวาทในหมู่ผู้นำธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งที่คุมวังบางขุนพรหม ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) จนถึงขั้นห้าห้ากัน และต้องขึ้นโรงขึ้นศาลในที่สุดนั้น สื่อมวลชนและสาธารณชนพากันรำลึกถึงอาจารย์ป่วย อิงภากรณ์ จนถึงกับเปรียบเทียบธนาคารแห่งประเทศไทยในยุคของท่านกับยุคปัจจุบัน ผมรู้สึกปิติที่ผู้คนยังรำลึกถึงอาจารย์ป่วยในด้านคุณงามความดี ในขณะที่เดี๋ยวนี้ก็รู้สึกเศร้าสลดที่เห็นความตกต่ำเชิงจริยธรรมของธนาคารแห่งประเทศไทย

ในขณะที่เหตุวิวาททวีความรุนแรงนั่นเอง ผมหวนกลับไปอ่านงาน 2 ชิ้นของอาจารย์ป่วย เรื่องแรกก็คือ หนังสือเรื่อง *เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย* และเรื่องที่สองก็คือ คำบรรยายเรื่อง “ธนาคารกลาง” ที่อาจารย์ป่วยบรรยาย ณ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี 2512

หนังสือ *เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2498 และตีพิมพ์ครั้งที่สองและสามในปี 2499 และ 2504 ตามลำดับ โดยที่เกือบไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมแตกต่างไปจากฉบับที่ตีพิมพ์ครั้งแรกเลย หนังสือเล่มนี้คุณหญิงสุภาพ ยศสุนทรเขียนร่วมกับอาจารย์ป่วย บทที่ 21 ว่าด้วย “ธรรมะในด้านเศรษฐกิจ” เป็นบทที่ผมเคยอ่านมาแล้วหลายครั้ง แต่ก็ยังต้องอ่านซ้ำอีกครั้ง เนื้อหาในบทนี้กล่าวเตือนข้าราชการ พ่อค้า นักธุรกิจ และประชาชน ให้ยึดถือหลักธรรม เนื้อหาตอนหนึ่งตรงต่อประเด็นปัญหาในปัจจุบัน สมควรคัดมาให้อ่านโดยทั่วกัน

“...เจ้าหน้าที่ที่มีผลประโยชน์ส่วนตัวในหน้าที่การงานของตนขัดกับประโยชน์ของส่วนรวม ถือว่าเป็นผู้ปฏิบัติผิดหลักธรรมะในด้านเศรษฐกิจ อาทิ ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล บุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในขอบเขตแห่งนโยบายของรัฐ ถ้าในขณะเดียวกัน

เจ้าหน้าที่ผู้นั้นไปมีตำแหน่งหน้าที่และรับผิดชอบส่วนงานของเอกชน ไม่ว่าจะ เป็นแห่งเดียวหรือหลายแห่งก็ตาม อาจเป็นประธานกรรมการ กรรมการ

ผู้จัดการ ผู้ถือหุ้น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม แม้จะสุจริตเพียงใดบุคคล
ภายนอกย่อมจะระแวงสงสัยและตั้งข้อรังเกียจ

ฉะนั้น ทางที่สมควรคือ เจ้าหน้าที่ผู้นั้นควรจะต้องลาออกจากหน้าที่
หรือตำแหน่งต่างๆเสีย ทำงานแต่เพียงประเภทเดียวโดยไม่ขัดกับประโยชน์ของ
ส่วนรวมถ้าเป็นไปได้ ถือว่าคุณคนคนนั้นได้ทำถูกต้องหลักธรรมะทางเศรษฐกิจ...”
(ฉบับพิมพ์ครั้งที่สาม 2504 หน้า 357-358)

การไม่ข้องเกี่ยวกับธุรกิจเอกชน ทั้งในฐานะกรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้ถือหุ้น
นับเป็นพรหมจรรย์สำคัญของขุนนางผู้มีหน้าที่ในการกำหนดและบริหารนโยบาย ตลอดช่วง
แห่งชีวิตข้าราชการ อาจารย์ป่วยได้รับการ ‘พรหมจรรย์’ ดังกล่าวอย่างดีเยี่ยม และเป็นแบบอย่าง
ให้ผู้ใกล้ชิดและผู้อยู่ได้บังคับบัญชาปฏิบัติตาม ด้วยการรักษา ‘พรหมจรรย์’ ของวิชาชีพอย่าง
เคร่งครัดนี้เอง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงสั่งสมชื่อเสียงและกิตติคุณ จนได้ชื่อว่าเป็น ‘ปรากฏ
แห่งจริยธรรม’ และ ‘ปรากฏแห่งพุทธิปัญญา’ ในสังคมไทย การรักษา ‘พรหมจรรย์แห่งวิชาชีพ’
ดังกล่าวนี้เป็นประเพณีกรรมที่มีได้ถูกกำกับโดยบรรทัดฐานทางกฎหมาย

ตลอดชีวิตราชการ อาจารย์ป่วยพยายามเรียกร้องมิให้นักการเมืองและ
ข้าราชการเข้าไปมีผลประโยชน์ในธุรกิจการค้า เพราะเห็นว่าจะก่อให้เกิดการขัดกันระหว่าง
ผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม ในบรรดาผู้นำฝ่ายทหารในยุคเผด็จการ อาจารย์
ป่วยเห็นว่า จอมพลถนอม กิตติขจรเป็นผู้ที่ยอมรับความคิดเห็นนี้ได้ จึงพยายามผลักดันให้ยอมรับ
หลักการข้อนี้ จนท้ายที่สุด จอมพลถนอมออกมาเรียกร้องให้รัฐมนตรีร่วมคณะถอนตัวจาก
ธุรกิจการค้า แต่ตัวจอมพลถนอมยังคงดำรงตำแหน่งกรรมการธนาคารพาณิชย์ อาจารย์ป่วย
ตั้งคำถามว่า ธุรกิจธนาคารพาณิชย์มิใช่ธุรกิจการค้าหรืออย่างไร ในการกล่าวสุนทรพจน์ในงาน
เลี้ยงอาหารค่ำประจำปี 2507 ของสมาคมธนาคารไทย อาจารย์ป่วยกล่าวเป็นกลอนความตอน
หนึ่งว่า

ยังจวนใจไม่รู้อยู่หนึ่งข้อ

จอมพลถ. ท่านแถลงแจ้งเป็นเรื่อง

ท่านปรารมภ์ผมก็เห็นเด่นประเทือง

ว่าใครเฟื่องเป็นผู้ใหญ่ในราชการ

ตัวอย่างเช่นเป็นรัฐมนตรี

ไม่ควรมีการค้ามาสมาน

อย่าเกี่ยวข้องเที่ยวรับเป็นกรรมการ

สมาจารข้อนี้ดีจริงเชียว
 ผมสงสัยไม่แจ้งจิตกิจการค้า
 หมายความว่ากิจการใดบ้างยังเฉลี่ย
 กิจนาการท่านผู้ใหญ่จะไม่เกี่ยว
 หรือจะเหนียวรั้งไว้ไม่นับค้า

สุนทรพจน์ข้างต้นนี้ยังผลให้จอมพลถนอมลาออกจากตำแหน่งกรรมการธนาคารพาณิชย์ 2 แห่ง ยกเว้นธนาคารทหาร และมีบันทึกเรียกร้องให้รัฐมนตรีร่วมคณะปฏิบัติตามด้วย

การไม่มีผลประโยชน์ในธุรกิจเอกชน ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม นอกจากจะไม่สร้างปัญหาการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับผลประโยชน์ส่วนรวมแล้วยังเป็นการเสริมฐานะและอำนาจต่อรองของผู้ว่าการและพนักงานระดับสูงของธนาคารแห่งประเทศไทยอีกด้วย ในคำบรรยายว่าด้วยธนาคารกลาง อาจารย์ป๋วยกล่าวอย่างชัดเจนว่าผู้ว่าการและพนักงานระดับสูงของธนาคารแห่งประเทศไทยมีหน้าที่ในการชักจูงให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและรัฐบาลเห็นชอบกับนโยบายที่เสนอ แต่การชักจูงนี้จะมีประสิทธิผลก็ต่อเมื่อพนักงานระดับสูงของธนาคารแห่งประเทศไทยปราศจากผลประโยชน์ทางธุรกิจส่วนบุคคล มิฉะนั้นข้อเสนอแนะทางนโยบายจะปราศจากน้ำหนัก เพราะผู้เสนอไม่เป็นที่เชื่อถือของรัฐมนตรีและรัฐบาล

คำบรรยายเรื่อง “ธนาคารกลาง” เป็นการประมวลประสบการณ์ของอาจารย์ป๋วยหลังจากที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยมาแล้ว 10 ปี ในการกล่าวถึงศิลปะแห่งการดำเนินนโยบาย อาจารย์ป๋วยเน้นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ 3 ระดับ อันได้แก่ความสัมพันธ์กับธนาคารพาณิชย์ ความสัมพันธ์กับทางราชการ และความสัมพันธ์กับบุคคลภายในธนาคารแห่งประเทศไทย

ในด้านความสัมพันธ์กับธนาคารพาณิชย์ อาจารย์ป๋วยกล่าวว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยนอกจากต้องมีเครื่องมือและกลไกในการควบคุมและกำกับสถาบันการเงินต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของธนาคารแห่งประเทศไทยจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์อันดีกับนายธนาคารพาณิชย์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเกลี้ยกล่อมให้ธนาคารพาณิชย์สนองนโยบายของรัฐบาล แต่การเกลี้ยกล่อมชักจูงจะมีประสิทธิผลก็ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ซื่อสัตย์ สุจริตและมีคุณธรรม อาจารย์ป๋วยกล่าวว่า

“...ถ้าผู้ว่าการธนาคารชาติ หรือผู้ใหญ่ในธนาคาร โดยเฉพาะไปประพฤติ
 สัมมะเลเทเมา ไปทำทุจริต หรือว่าไปพูดเท็จ หรือว่าไปทำเห็นแก่ได้ในทางลาภ
 สักการแล้ว จะไปพูดอะไรเขาก็ไม่เชื่อ เขากลับจะหัวเราะเยาะเอาเสียด้วย
 เพราะฉะนั้นหลักการในข้อนี้คือ ความประพฤติในการดำรงตนของผู้ใหญ่
 ในธนาคาร เฉพาะผู้ว่าการรวมทั้งผู้อำนวยการต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก...
 ถ้าหากว่าเราประพฤติไม่ดีแล้ว ถึงเขาจะกลัวเรา เพราะเหตุว่าเรามีอำนาจ
 มีอาญาสิทธิ์อยู่ในมือตามกฎหมาย แต่ไปพูดอะไรเขาไม่ค่อยเชื่อ นี่เป็นเรื่องที่
 สำคัญ...”

ในด้านความสัมพันธ์กับทางราชการ อาจารย์ป๋วยยังคงเน้นคุณสมบัติด้าน
 ความซื่อสัตย์สุจริตและคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ว่าเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำคัญในการ
 ติดต่อสัมพันธ์กับรัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของธนาคาร
 แห่งประเทศไทยต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรมในการทักท้วงรัฐบาล หากมีการดำเนิน
 นโยบายที่ผิดพลาด ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยต้องพร้อมที่จะลาออก เมื่อมีโอกาสเกลี้ยกล่อม
 ให้รัฐบาลยอมรับนโยบายที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเสนอ หรือล้มเลิกนโยบายที่ก่อให้เกิดความ
 เสียหาย หากนโยบายดังกล่าวนี้เป็นเรื่องของหลักการที่มีอาจประนีประนอมได้

ในด้านความสัมพันธ์กับบุคคลภายในธนาคารแห่งประเทศไทย อาจารย์ป๋วยเห็น
 ว่า การปกครองและทะนุบำรุงพนักงานผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นเรื่องสำคัญ และการอยู่ร่วมกันจำ
 เป็นต้องอาศัยคุณธรรมสำคัญ 4 ประการ อันได้แก่ หลักสมรรถภาพ หลักความยุติธรรม หลักเสรี
 ภาพ และหลักความมีเมตตากรุณา

อาจารย์ป๋วยพยายามกำหนดบรรทัดฐานทางจริยธรรมของขุนนางข้าราชการ
 และเจ้าพนักงานของรัฐ และพยายามรักษา ‘พรหมจรรย์แห่งวิชาชีพ’ ด้วยการไม่ข้องเกี่ยวกับ
 ธุรกิจเอกชน ทั้งในฐานะกรรมการและผู้ถือหุ้น ตลอดจนพยายามแสดงตนเป็นแบบอย่างในการ
 ปกครองผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา โดยยึดหลักสันติประชาธรรม เพียงช่วงเวลาสามทศวรรษต่อมา
 ผู้คนในสังคมไทยพากันกล่าวถึงอาจารย์ป๋วยในฐานะแบบอย่างที่มีอาจปฏิบัติตามได้ แม้แต่
 ผู้บริหารระดับสูงของธนาคารแห่งประเทศไทยมีอาจประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานทาง
 จริยธรรมที่อาจารย์ป๋วยกำหนดได้ หลายคนหารายได้จากการซื้อขายหลักทรัพย์ ทั้งๆที่อยู่ใน
 สถานะล่วงรู้ข้อมูลภายใน (inside information) ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์
 แห่งประเทศไทย บางคนส่อเค้าวว่า มีการใช้อำนาจในทางฉ้อฉล หลักสันติประชาธรรม
 ปลายทางไปจากวังบางขุนพรหม ในเมื่อผู้บังคับบัญชาให้บริการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ

ติดตามพฤติกรรมของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และน่าเชื่อใจว่ามี การดักฟังโทรศัพท์ การห้ามนั้นในหมู่ ผู้นำธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำลายความน่าเชื่อถือและความเป็นอิสระของธนาคารแห่งประเทศไทยไปจนหมดสิ้น เพราะการห้ามนั้นจำเป็นต้องมีพลังทางการเมืองหนุนช่วย หากผู้นำธนาคารแห่งประเทศไทยยอมสยบและถึงกับเป็นสมุนบริวารของผู้ทรงอำนาจทางการเมืองเสียแล้ว จะยังมีศักดิ์ศรีที่จะมองหน้าผู้คนต่อไปอย่างไรได้

กว่าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะหลุดพ้นจากวิกฤติการณ์แห่งศรัทธา คงกินเวลา อีกหลายปี